

Posudek na diplomovou práci Natelly Vojtkové "Игры разума в русской литературе на рубеже XIX-XX веков"

Pro ruskou literaturu druhé poloviny 19. století a přelomu 19. a 20. století je charakteristický hluboký ponor do nejskrytějších zákoutí lidské duše spjatý s prohlubujícím se rozumovým i citovým konfliktem jedince nejen se společností, ale i se sebou samým a s celkovými podmínkami bytí. Právě tento její rys byl významným přínosem světové kultuře, z něhož vzešla řada podnětů. Naléhavost, s jakou představitelé tohoto období ruské literatury formulovali a kladli existenciální otázky, i rozmanité „projekty“ jejich řešení vyvolávají v každé nové čtenářské generaci potřebu vyrovnat se s nimi a po svém je interpretovat. Výrazem této potřeby je i předkládaná diplomová práce.

Název práce poukazuje k tomu, že v popředí autorčina zájmu budou existenciální otázky projevující se zejména v podobě "masky" bláznovství. Autorka si je plně vědoma toho, že zvolila náročné a prakticky "bezhraniční" téma. Proto zřejmě nejtěžším úkolem bylo vymezení "záběru", výběr autorů, děl a dílčích témat. To předpokládalo velmi dobrou obeznámenost nejen se sledovaným obdobím ruské literatury, ale i s literární historií. Autorka podle mého názoru tuto znalost v plné míře prokázala, řada formulací v její práci svědčí o skrytých, ale nezbytných znalostech nejen literární historie a teorie, ale i samotných uměleckých textů. Přesto by místy bylo možno tematickou sevřenost práce ještě prohloubit.

Práce je členěna do 5 kapitol. V první kapitole se diplomantka na základě odborné literatury a vlastních úvah pokouší vymezit vztahy mezi duševní vyšínutostí, genialitou a "normou" při zobrazení literárních hrdinů. Druhá kapitola je zaměřena na středověké pojetí bláznovství ("bezumije"), důraz je kladen zejména na podrobnou charakteristiku "jurodství" jako specificky ruského kulturního jevu, na jeho různé podoby a interpretace a význam pro další rozvoj literatury, zejména pokud jde o projevy nespokojenosti se stávajícím stavem a podobu sdělovací "masky". Zaznamenán je zánik "jurodství" v důsledku církevního rozkolu ve druhé pol. 17. stol. a dokončování procesu sekularizace v ruské kultuře během 18. století. Navazuje kapitola věnovaná zrodu a postupnému prohlubování konfliktu jedince a světa v pojetí člověka nové doby, tak jak se projevil v romantické a realistické literatuře. Dílčí kapitoly jsou věnovány Puškinovi, Gogolovi a Dostojevskému. U každého z nich se autorka na vhodně zvoleném vzorku jejich tvorby pokouší vymezit hlavní existenciální problémy, které ve svých dílech ztvárnili a které se staly inspirací pro následovníky. Například konflikt člověka a společnosti (básníka a davu), jedince a historie, člověka se sebou samým, posedlost fixní ideou u Puškina, dvojnictví u Gogola a Dostojevského, zpochybnění samotné podstaty bytí v Dostojevského Zápisčích z podzemí apod. Autorka diplomové práce zřetelně pocítovala, že při zkoumání "předchůdců" nelze obejít dílo L. N. Tolstého, připojuje ho tedy pro srovnání k Dostojevskému, podle mého názoru mu však mohla věnovat samostatnou část 3. kapitoly.

Jádro práce tvoří 4. kapitola, pojednávající o "hrách rozumu" v tvorbě V. S. Garšina, A. P. Čechova, L. N. Andrejeva a F. M. Sologuba. Rozbor je zasazen do dobové společensko-kulturní situace, zvláštní pozornost je věnována myšlenkovým proudům a vlivu filozofie na uměleckou tvorbu. Diplomantka ovšem nepostupuje podle autorů, nýbrž volí obtížnější hledisko tematicky-problémové. V jednotlivých obrazně nazvaných částech této kapitoly zkoumá nejdůležitější příčiny prohlubujícího se konfliktu jedince se světem a hledání východisek, jak je ztvárnili ruští autoři konce 19. a přelomu 19. a 20. století (hrůzy válečných konfliktů, deformující vlivy

soudobého sociálního uspořádání společnosti na lidskou psychiku, rozklad světa ve vědomí jedince, slepá ulička racionality a nedůvěra v ni, odmítnutí daných podmínek existence, únik před stádností, banalitou všednosti a hotovými sociálními modely do šílenství, smrti a k víře apod.).

Závěrečná kapitola přináší 4 pečlivě promyšlené medailonky o autorech (Garšin, Andrejev, Sologub, Čechov). Autorka v nich upozorňuje především na biografické souvislosti se zkoumanou literárněvědnou problematikou. Práce je doplněna vhodně vybranými reprodukcemi ilustrací, grafických děl a obrazů z ruské i světové tvorby.

Celkově lze práci hodnotit jako výrazně samostatnou. Jejím největším kladem je dle mého názoru snaha dobrat se podstatných rysů ruské literatury zkoumaného období, které neztratily svou platnost pro současného mladého čtenáře, a pokusit se o jejich vlastní interpretaci, založenou ovšem i na solidní znalosti dobových kontextů a na studiu poměrně bohaté odborné literatury. K této schopnosti, již autorka v plné míře prokázala, je zaměřeno celé magisterské studium učitelství.

Práce je napsána kultivovaným ruským jazykem, vyskytují se v ní jen drobné stylistické neobratnosti a překlepy. Po stránce formální rovněž spňuje všechny požadavky.

K obhajobě plně doporučuji.

Otázka k obhajobě: Jak se projevilo téma "bláznovství" v literaturách vašeho druhého studijního oboru?

V Praze dne 17. 5. 2007

PhDr. Radka Hříbková, CSc.